

Udvikling af sprog- og læsefærdigheder blandt de 3-6 årige.

Indholdsfortegnelsen

Udvikling af sprog- og læsefærdigheder for de 3-6 årige	4
Rammer og struktur for sprogarbejdet	6
Den fysiske indretning	6
Struktur og organisering	7
Mål og planlægning	7
Faglige ressourcer	7
Det generelle sprogarbejde	9
Vær en god sproglig rollemodel	10
Sprogpædagogiske tiltag, der understøtter børns sproglige udvikling	10
Dialogisk læsning	12
Strukturerede sprogforløb	12
Den skriftsproglige udvikling	13
Tidlig identifikation af børn med sproglige vanskeligheder	15
Børn med receptive vanskeligheder	16
Børn med produktive vanskeligheder	17
Børn med vanskeligheder med lydlig opmærksomhed	17
Børn med kommunikative vanskeligheder	17
Andre opmærksomhedsfelter	17
Milepæle	18

Den fokuserede indsats.....	20
Indsatser der understøtter produktivt og receptivt sprog.....	21
Indsatser der understøtter den lydige opmærksomhed.....	22
Kommunikative kompetencer.....	25
Anbefaling til børn med behov for en særlig indsats.....	26
Tosprogede børn.....	28
Inspiration og anbefalinger til forældresamarbejdet.....	33
Idéer til forældresamarbejdet.....	34
Sammenhæng i overgang fra dagtilbud til skole/fritidsdel.....	35
Litteraturliste	36

Udvikling af sprog- og læsefærdigheder for de 3-6 årige

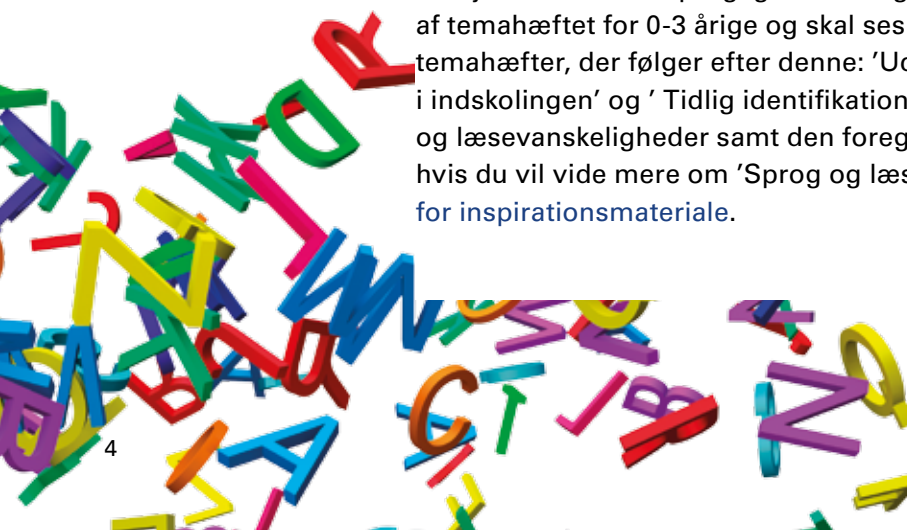
Sproget er på mange måder fundamentet for at kunne kommunikere og lære nyt. Det er identitetsskabende og spiller en væsentlig rolle i børns leg og i udviklingen af sociale relationer.

Børn er født med en række biologiske og kognitive forudsætninger for sprog. Men for at disse ressourcer kommer i spil, er det altafgørende, at barnet stimuleres, dvs. modtager de rette fysiske, sociale og sproglige stimuli.

Børn i dagtilbud skal tidligt møde sproget såvel mundtligt som skriftligt i trygge sociale sammenhænge og aktive læringsmiljøer, der appellerer til alle sanser. Miljøet omkring barnet både i dagtilbuddet og derhjemme bliver dermed en afgørende brik i barnets sproglige indlæring.

Børn skal mødes af sproglige udfordringer, der giver dem lyst til at eksperimentere med sproget og gør dem i stand til at udtrykke sig alderssvarende.

Formålet med dette temahæfte er at give anbefalinger og inspiration til at arbejde med børns sproglige udvikling. Temahæftet ligger i forlængelse af temahæftet for 0-3 årige og skal ses i sammenhæng med de to temahæfter, der følger efter denne: 'Udvikling af sprog og læsefærdigheder i indskolingen' og 'Tidlig identifikation af børn i risiko for at udvikle sprog- og læsevanskeligheder samt den foregribende undervisning'. Læs mere her, hvis du vil vide mere om 'Sprog og læsestrategien', som er udgangspunktet [for inspirationsmateriale](#).

Rammer og struktur for sprogarbejdet

Forskning viser, at rammer og stuktur har stor betydning for kvaliteten af det sproglige læringsmiljø og derigennem børnenes muligheder for at tilegne sig sprog.

Nedenfor stilles en række spørgsmål, der kan være relevante at reflektere over og diskutere i en personalegruppe:

Den fysiske indretning

- Er der mulighed for at lave små grupper?
- Skaber belysningen ro, og inviterer den til små grupper?
- Er der mulighed for at søge lokaler, hvor der ikke er støj?
- Antallet af børn: er der en god fordeling på den plads, man har til rådighed?
- Er der fokus på støjniveauet?
- Inspirerer indretningen til samtaler evt. gennem æstetikken?
- Er der let adgang til fx bøger og materialer, der stimulerer sproget?

Struktur og organisering

- Organisering af aktiviteter og rutiner: Giver organiseringen anledning til ro og fordybelse til den sproglige indsats?
- Opdeling af børn i grupper: Kan der i perioder arbejdes målrettet med en bestemt aldersgruppe, sproglige niveauer osv.?
- Tidspunkter for afvikling af møder og pauser: Er de tilrettelagte, så de forstyrrer mindst muligt?

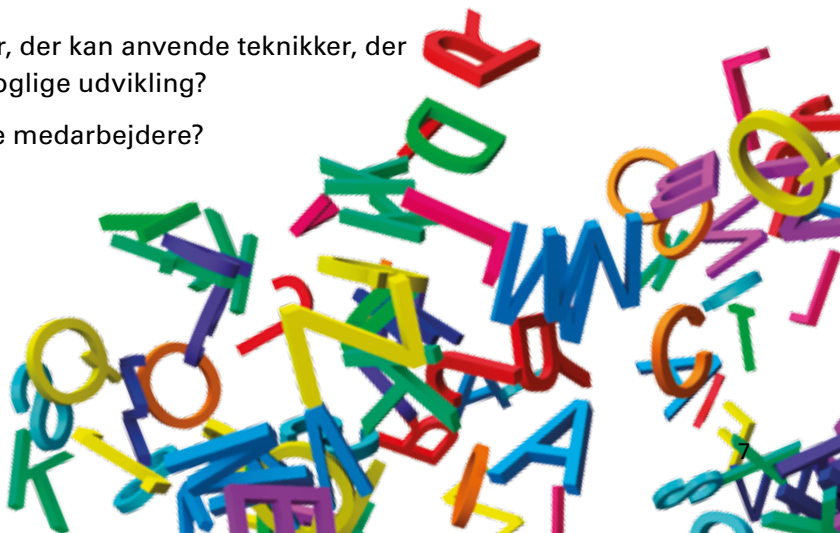

Mål og planlægning

- Er der overvejelser om, hvordan ressourcerne bruges bedst muligt, og er det tilrettelagt mest hensigtsmæssigt?
- Er der tydelige pædagogiske mål for det sproglig arbejde, og er man fælles og samlet om dem?
- Regler og aftaler: Er der fx udformet en handleplan, hvor man har defineret, hvordan man vil arbejde med sprog?
- Er sprog et fast punkt på dagsordenen på personalemøderne?

Faglige ressourcer

- Er der en bevidsthed om gruppens sammensætning, dynamik og faglige kultur?
- Er der en åben kultur i gruppen for at diskutere pædagogiske problemstillinger, faglige iagttagelser, interventionsstrategier og konstruktiv metodisk kritik?
- Den faglige tilgang til børns sproglige udvikling: Er der en fælles opmærksomhed på opgaven, og er der tilstrækkelig viden i personalegruppen?
- Er de voksne gode sproglige rollemodeller, der kan anvende teknikker, der hjælper med at understøtte børnenes sproglige udvikling?
- Bliver faglig viden om sprog delt ud til alle medarbejdere?

Det generelle sprogarbejde

Udviklingen af sproget er en integreret del af barnets personlige og sociale udvikling, og sprog og kommunikation indgår i næsten alle daglige aktiviteter. Det betyder, at alle situationer i børnehaven kan bruges til en målrettet indsats, der understøtter børns sproglige udvikling.

Fordi sproget spiller så stor en rolle for hele barnets udvikling og læring, er det vigtigt at sikre, at alle børn inddrages i sprogrige situationer, hvor der er plads og ro til dialog og samtaler med mange skift mellem den voksne og barnet. De daglige rutiner som samlinger, måltider og leg på legepladsen kan organiseres på en sådan måde, at sproget får plads, og at alle børn får mulighed for at komme til orde. Kendte rutiner giver tryghed til at udforske og tage nye sproglige færdigheder i brug. (Hagtved, 2004).

Engagement og læringsudbyttet hos børn er størst, når der tages udgangspunkt i barnets naturlige nysgerrighed og lyst til at udforske verden. Det er derfor givtigt at udnytte de situationer, der pludselig opstår, til at finde ud af, hvad det enkelte barn er optaget af.

Pædagoger kan understøtte børns sprog ved at være en god sproglig rollemodel, ved at brug af sprogpædagogiske tilgange, der understøtte børn sprogligt i forskellige kommunikative situationer, at bruge dialogisk læsning og ved at tilrettelægge strukturerede sprogforløb for større og mindre grupper af børn.

Vær en god sproglig rollemodel

- Afpas tempo og sprogbrug til barnets niveau.
- Brug et rigt og nuanceret sprog. Det er vigtigt for børns udvikling af ordforråd, at de hører ord og vendinger, de ikke har hørt før.
- Forklar nye ord, og diskuter betydningen af ordet med børnene. Gentag det flere gange i forskellige sammenhænge, så børnene gradvist får den rigtige forståelse af ordet.
- Undr dig og 'smag' på nye ord sammen med børnene. Herved viser du børnene, at det er godt at spørge ind til ord, de ikke på forhånd kender.
- Brug forskelligt opbyggede sætninger af varieret længde, så børnene hører de samme ord i forskellige sammenhænge og i forskellige former. Tal sammen med dem om fortid, fremtid og tænkte verdener.

Sprogpædagogiske tiltag, der understøtter børns sproglige udvikling

Gode kommunikative situationer med plads til samtale og refleksion giver optimal mulighed for at præsentere børnene for et rigt og nuanceret sprog, og børnene lærer samtidig reglerne for den gode samtale.

Samtaler om barnets egne eller fælles oplevelser er særligt egnede til læring, fordi barnet på forhånd er engageret og motiveret. Derfor kan sådanne samtaler udnyttes til at lære barnet nye begreber og til at øge barnets forståelse af omverdenen.

Forskning viser, at der er en række særligt gode strategier og sproglige tilgange, som er hensigtsmæssige i forhold til at skabe den gode samtale:

- Stil åbne spørgsmål. Det giver barnet en mulighed for at give et mere fyldigt svar og kan skabe plads til refleksion.
- Hjælp barnet med at sætte ord på egne følelser, tanker og oplevelser. Det er med til at styrke både ordforråd og udviklingen af gode sætninger.
- Fortolk og udvid det, barnet siger. Dermed hører barnet en mere kompleks måde at udtrykke sig på, og de hører deres egne ord brugt i en anden sammenhæng eller i en anden grammatisk form.
- Gentag dele af det barnet siger. Det viser, at du hører efter, og det kan hjælpe med til at fastholde opmærksomheden på emnet.
- Udnyt de sproglige kompetencer, barnet har i forvejen. Man lærer bedst noget nyt ved at bygge oven på det, man allerede ved i forvejen.
- Ret ikke barnets fejl direkte. Barnet lærer ikke alle sprogets mangfoldige regler ved at blive rettet, men ved i samspil med andre at opstille og afprøve hypoteser om, hvordan sprog hænger sammen. I stedet kan man gentage det barnet har sagt, men med den rigtige formulering eller udtale.
- Leg med sproget. Brug rim og ræmser, fordi de er særligt gode til at rette børnenes opmærksomhed mod ordenes lyde. Denne forståelse af lyde er vigtigt i forhold til den senere læseindlæring.

Se i øvrigt de 10 understøttende sprogstrategier på hjemmesiden

Dialogisk læsning

Den sprogindsats, der er bedst undersøgt, og som er mest effektiv i forhold til at understøtte børns sprog, især ordforrådet, er dialogisk læsning. I dialogisk læsning bruger pædagogen de understøttende sprogstrategier. Strategierne anvendes både før, under og efter læsningen.

Læs mere om dialogisk læsning i [sprogpakken](#).

Eller "Dialogisk læsning for småbørn" af Jette Løntoft:

(Se ZoomIN: Børn og familie - dagtilbudsområdet - sprogvurdering).

Strukturerede sprogforløb

Strukturerede sprogforløb kan planlægges for hele børnegruppen, for mindre grupper af børn eller for et enkelt barn. Sprogforløbene understøtter ikke bare det enkelte barnets sprog, men kan også sikre fokus på de sproglige aktiviteter, I har i børnehaven ifølge jeres pædagogiske læreplaner.

De strukturerede forløb kan være organiseret omkring sproglige strategier, sprogligt indhold, emner m.m.

- Arbejd i en periode med reglerne for god kommunikation, fx turtagning, afbryd ikke hinanden, god øjenkontakt, fasthold samtaleemnet.
- Arbejd i en periode med en eller flere af de understøttende sprogstrategier. Fx kan man arbejde med at øge antallet og styrke kvaliteten af samtaler, for derigennem at understøtte børns fortælling af egne oplevelser.
- Arbejd med dialogisk læsning, hvor I bruger de kommunikative teknikker til at støtte børns udbytte af oplæsning.

- Sæt fokus på særlige aspekter af sproget i en periode, fx lydlig opmærksomhed, ordforråd, historiefortælling. Resultatet af Sprogvurderingerne kan evt. være bestemmende for, hvad der kan arbejdes med.
- Arbejd med temaer og emner. Det styrker barnets forudsætninger for læring, at barnet har en god omverdensforståelse.

Den skriftsproglige udvikling

Jo tidligere et barn får kendskab til skriftsproget, jo bedre bliver dets forudsætninger for den senere læseindlæring. Det er derfor vigtigt, at børnene oplever, at det nytter at kunne læse og skrive. Voksne, der viser, at de bruger skriftsproget, er gode rollemodeller. Når de voksne bruger læsning og skrivning, vil børnene også gøre det.

- Skab et skriftsprogsstimulerende miljø, hvor skriftsproget gøres synlig i forskellige sammenhænge.
- Hav let adgang til bøger.
- Hav let adgang til skrive- og tegneredskaber.
- Skriv sammen med børnene, når der skrives navne til garderobeskabe, familiefotos, tal på legoklodser, små skilte etc.
- Arbejd med ordkort, fx hjemmelavede ordkort, knyttet til noget, barnet interesserer sig for som fx mor og far eller andre emner, der er vigtige i barnets liv. Barnet skal være til stede i skriveprocessen.
- Lad barnet fortælle en historie, mens du skriver den ned
- Inddrag digitale medier, så billeder understøtter historieskrivningen.

Tidlig identifikation af børn med sproglige vanskeligheder

Ifølge Dagtilbudslovens § 11 skal 3-årige børn sprogvurderes, hvis pædagogen vurderer, der er behov herfor. Forældrene har pligt til at lade deres barn deltage i sprogvurderingen og en evt. en opfølgende indsats. Vurderingen er et øjebliksbillede, der giver pædagogen grundlag for at overveje, om barnet har nogle sproglige vanskeligheder.

Disse børn kan have brug for en fokuseret eller en særlig indsats i en kortere eller længere periode. Det er vigtigt, at alle børn med sproglige vanskeligheder findes så tidligt som muligt, så der kan iværksættes en målrettet indsats. Derfor er det vigtigt at foretage en sprogvurdering af alle de børn, hvor der er den mindste formodning om sproglige udfordringer.

Sproglige vanskeligheder kan opdeles i receptive og produktive vanskeligheder, vanskeligheder med lydlig opmærksomhed og kommunikative vanskeligheder.

Børn med receptive vanskeligheder

- Har svært ved at opfatte og forstå, hvad der bliver sagt til dem fx i en samtale.
- Har svært ved at lære nye ord og begreber.
- Har svært ved at huske og følge beskeder.
- Er måske ikke så sprogligt opmærksomme og leger fx ikke med rim og remser eller er ikke interesseret i oplæsning af bøger.
- Kan have svært ved hurtigt at finde betydningen af ord.

Børn med produktive vanskeligheder

- Har vanskeligt ved at bruge det sprog, som de forstår og har gemt i leksikonet i hjernen.
- Har svært ved at finde de rigtige ord, og har svært ved at gøre det hurtigt.
- Bruger ofte korte og ukorrekte sætninger

Børn med vanskeligheder med lydlig opmærksomhed

- Har svært ved at skelne sproglydene. Dette kan afspejle sig i barnets udtale eller manglende interesse for rim og remser.

Børn med kommunikative vanskeligheder

- Har svært ved at følge spillereglerne for samtaler og sproglig interaktion.
- Kan have svært ved at udtrykke sig og ved at forstå, hvad andre siger, uden at der er en åbenlys forklaring - som f.eks. nedsat hørelse.

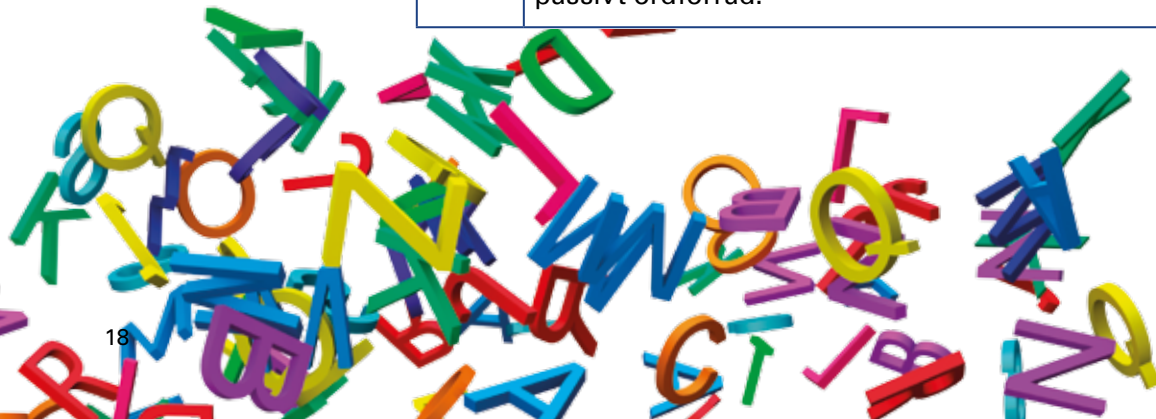
Andre opmærksomhedsfelter

- Barnets hørelse. Gentagne eller vedvarende mellemørebetændelser kan påvirke sprogtiltagelsen.
- Piger er generelt foran drengene i hele sprogtiltagelsesprocessen.
- Ordblindhed i familien. Børn, der har ordblinde forældre, er i større risiko for selv at opleve problemer med læsning og stavning. Denne risiko kan minimeres ved tidligt at arbejde med sprogets lyd. Se under 'Den skriftsproglige udvikling' og 'Lydlig opmærksomhed' i denne pjece.
- Barnets adfærd. Både en udadventt reagerende adfærd og en tilbagesluttet indadventt adfærd kan dække over sproglige vanskeligheder.
- Stammen. Hvis et barns sprogforståelse er større end dets mulighed for at udtrykke sig, kan det give sig udslag i stammen. Hvis stammen varer over en måned, bør PPR inddrages.

Milepæle

De fleste børn udvikler deres sproglige kompetencer i den samme rækkefølge, men der kan være individuelle forskelle i tempoet af udviklingen for det enkelte barn. I det følgende beskrives nogle af de sprogudviklingstrin, som børn gennemgår. Disse milepæle kan bruges til at skærpe opmærksomheden i forhold til om et barn er forsinket i den sproglige udvikling. Såfremt et 3-årigt barn er forsinket, skal der foretages en sprogvurdering af barnet.

Alder	Sproglige milepæle
2 år	Kan ca. 250 ord. Sætter ord sammen og laver de første (ufuldstændige) sætninger. Kan bruge nogle bøjningsendelser.
3 år	Laver fuldstændige ytringer og anvender et komplekst sprog (kan bøje ord, anvende forholdsord, bruge ledsætninger)
4 år	Laver mere komplekse ytringer og anvender et sprog, der stort set ligner de voksnes.
5 år	Kan mange abstrakte ord og taler i længere forløb.
6 år	Kan bruge sproget socialt og fortælle lange historier. Har et stort passivt ordforråd.

Den fokuserede indsats

Har en sprogvurdering vist, at et barn har behov for en fokuseret indsats, er det vigtigt at tage udgangspunkt i det/de områder, der er udfordrende for barnet. Sprogvurderingen kortlægger det produktive talesprog, det receptive talesprog, den lydlige opmærksomhed og de kommunikative kompetencer. Det kan være forskelligt fra barn til barn, hvilke behov der er, og derfor også, hvordan den fokuserede indsats skal tilrettelægges. Til at understøtte tilrettelæggelsen af indsatsen for det enkelte barn, er der udarbejdet en skabelon til en handleplan, som samtidig kan bruges til at følge udviklingen.

Pædagogen har mulighed for at få vejledning til det enkelte barn af institutionens tale-hørelærere, uden at barnet er indstillet til PPR. Dette kan ske på en sprogvejledning. Er der tale om et tosproget barn, kan der rettes kontakt til den tosprogsvejleder, der er tilknyttet institutionen.

Nyankommne tosprogede børn har brug for en intensiv fokuseret indsats, når de starter i daginstitution, ofte med særligt fokus på ordforråd.

Indsatser der understøtter produktivt og receptivt sprog

- Grundlæggende understøttes barnet ved at møde voksne, der er gode sprogmodeller, og som skaber læringsmuligheder, der øger ordforrådet.
- Forbered børnene på nye oplevelser med sprog og visuel støtte. Tal efterfølgende om oplevelsen og understøt også gerne her med billeder. Herved gentages ordene om oplevelsen mange gange.
- Ordforråd spiller en afgørende rolle for både produktivt og receptivt talesprog, og er tilmed et af de områder, hvor det er nemmest at tilrettelægge en fokuseret indsat:
  - Brug mange forskellige ord fra forskellige ordklasser, og i mange forskellige sammenhænge.
  - Udvælg med udgangspunkt i barnets behov specifikke ord, der sættes særligt fokus på.
  - Forklar nye ord og svære ord. Eksempelvis ved at lade barnet oplever ordet ved at se, smage, røre, gøre osv.
  - Skab dialog, hvor barnet får mulighed for selv at anvende og afprøve nye ord, og vær opmærksom på, at barnet indgår i længere dialoger.
  - Arbejd i perioder med temaer. Eksempelvis skovens dyr, forår eller lignende. Herved sikrer man, at de samme ord bliver gentaget mange gange.
  - Brug dialogisk oplæsning - eksempelvis med foldere fra materialet til Skattekosten, hvor der arbejdes målrettet og systematisk med ordforrådet. Hent folderne [her](#)
  - Vær særlig opmærksom på, at barnet bliver mødt med passende krav, og at det hverken undervurderes og overvurderes.
  - Understøt barnet ved at sætte ord på, hvis barnet ikke selv kan formulere det, barnet gerne vil sige.
  - Støt barnet ved at give to valgmuligheder, hvis det leder efter et ord. Skab sammenhæng. Sørg for, at der er løbende dialog mellem pædagog og forældre om, hvad barnet oplever hjemme og i institutionen. Det giver de voksne mulighed for at støtte barnet i at fortælle og bruge sproget.

Indsatser der understøtter den lydlig opmærksomhed

- Brug aktiviteter, hvor der leges med sproget: Rim og remser, bakke snagvendt, sange, nye sange på kendte melodier og sanglege mm.
- Lav et lydvendespil med "kinderæg" og put forskelligt indhold i æggene to og to: salt, en nød, ris, mel. Børnene skal matche æggene to og to efter lyd.
- Leg 'Tampen brænder' med musikinstrumenter. Lydstyrken fra instrumentet viser om barnet er tæt på eller langt fra.
- Leg 'Lytte-Kims-leg'. Præsenter børnene for ting med forskellige lyde, lad barnet vende ryggen til. Giv dem en lyd, og lad dem gætte, hvad det er.
- Klap stavelser eller gå i takt til en sang.
- Find ting i en pose og klap stavelser på det, der bliver trukket op af posen.
- Lad børnene sige, hvilke ord, der rimer ("Hvilke ord rimer på 'hus'")?
- Lyt til rim, hvor den voksne undlader at sige det sidste ord, som børnene så skal finde og sige højt.
- Find billeder eller navne, der begynder med den samme lyd.

Kommunikative kompetencer

Hvis barnet har udfordringer med de kommunikative kompetencer, er det vigtigt at afdække disse, da udfordringerne kan være af meget forskellig art. Det er derfor en god idé at observere barnet for at få indblik i, hvor barnet har brug for hjælp til at fungere bedre kommunikativt.

- Hvis barnet har brug for at forstå reglerne for en samtale, dvs. lytte, turtagning osv., kan man understøtte barnet med sproglige anvisninger, så som: "Nu spørger jeg dig", "Nu siger jeg noget til dig" eller "Nu skal du lytte til det, jeg siger", osv.
- Hvis barnet har svært ved at fastholde en samtale omkring et emne, springer og har svært ved at holde den røde tråd: Her støttes barnet sprogligt, ved at blive guidet tilbage til emnet af den voksne.
- Hvis barnet kommunikerer med gestik, kan barnet støttes ved, at man sætter ord på det, der evt. peges på, følelsen barnet viser, osv. Det kan være en strategi, at man lader som om, man ikke forstår barnet, så det bliver nødt til at bruge sproget. Det kan være en god strategi at bruge gestik, men gestikken skal på et tidspunkt erstattes af sprog.
- Hvis barnet sjældent tager initiativ til en samtale, skal barnet hjælpes. Måske har barnet brug for de koder, der skaber kontakten: "Hvad laver du?", "Skal vi lege?". Inddrag materialer, der optager barnet, evt. billeder, legetøj, der motiverer barnet til at blive sprogligt aktiv.
- Hvis barnet har brug for at forstå de pragmatiske funktioner af sproget, skal barnet anvises i konkrete situationer. Det kan være barnet har brug for at lære høflighedsfraser, indgangsreplikker til leg, eller skal guides i, hvornår man bruger forskellige sprogbrug (et sprogbrug med sine venner, et andet med voksne, man ikke kender).
- Vær opmærksom på, at de børn, der er kommunikativt stærke, får megen sproglig opmærksomhed. Børn, der har sproglige udfordringer eller er mindre kommunikative af natur, har brug for at indgå i mindst lige så mange samtaler – og gerne flere. Vær opmærksom på, hvor meget, der kommunikeres med barnet.

Anbefaling til børn med behov for en særlig indsats

Har en sprogvurdering vist, at barnet har behov for en særlig indsats, skal børnehaven tage kontakt til institutionens tale-hørelærer. Dette kan bl.a. ske ved at drøfte barnet i forbindelse med en sprogvejledning. Læs mere om tilbuddene fra [PPR](#)

Tosprogede børn

Hvem er tosproget?

Undervisningsministeriets og hermed den lovgivningsmæssige definition på at være et tosproget barn lyder: "Ved tosprogede børn forstås børn, der har et andet modersmål end dansk, og som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk".

Betegnelsen tosprogede dækker hermed over alle børn, som i deres opvækst har behov for og møder flere sprog – uanset hvordan de behersker disse sprog. Der er hermed tale om en uhomogen gruppe, der kan have vidt forskellige forudsætninger og behov.

Tosprogede børns andetsprogstilegnelse følger de samme principper som sprogtilegnelsen generelt. Men det tosprogede barn er i sin sprogtilegnelse så at sige på dobbeltarbejde i en mængde situationer, idet vejen ind i al leg og læring uden for hjemmet foregår på andetsproget dansk som et givent læringsvilkår for barnet. Det er da også veldokumenteret, at tosprogethed kan medføre en forventelig og naturlig forsinkelse i barnets dansksproglige sprogtilegnelse, hvilket derfor fordrer en særlig opmærksomhed.

Arbejdet med tosprogede børn forudsætter et særligt fokus på opgaven. Det er vigtigt at få kortlagt det tosprogede barns samlede sproglige kompetencer, så indsatsen kan tilrettelægges med afsæt i barnets forudsætninger og erfaringer. Alle tosprogede børn i Silkeborg kommune skal som udgangspunkt sprogvurderes, da det antages, at der som ovenfor nævnt ofte vil være en naturlig sproglig forsinkelse og dermed behov for en målrettet indsats.

Det kan opfattes som en forhindring af barnets dansksproglige udvikling, at der tales et sprog i hjemmet og et andet uden for hjemmet. Men et veludviklet modersmål (førstesprog) styrker også barnets andetsprogstilegnelse – og omvendt. Beherskelse af modersmålet/familiens sprog er tillige nødvendigt for barnet for at kommunikere med forældre, bedsteforældre og øvrig familie om tanker og følelser, ligesom omverdenens anerkendelse af barnets modersmål/samlede sproglige kompetencer er essentiel for en vellykket identitetsdannelse.

Af hensyn til en anerkendelse af barnets samlede sproglige kompetencer som en væsentlig ressource i sprogtilegnelsen kan det derfor anbefales i dagligdagen at inddrage, synliggøre og skabe sammenhæng mellem disse sprog og i det hele taget mellem barnets forskellige kulturelle sammenhænge.

Læs mere om [tosprogede børn](#).

Anbefalinger i det daglige arbejde:

- **Forforståelse:** Forbered barnet på en begivenhed/sammenhæng, fx. ved på forhånd at samtale om og sætte sprog på det, der skal ske, ved brug af billedmateriale, ved inddragelse af forældrene, gestik, eller andet.
- **Efterbearbejdning:** Repeter og gentag oplevelser og kontekster.
- **Visuel støtte:** Kan være altafgørende for barnets sprogforståelse samt en stor hjælp til at deltage i fællesskabet.
- **Sammenhæng:** Kommuniker om, hvad barnet oplever hjemme og i institutionen, så de voksne (pædagog og forældre) kan støtte barnet i at fortælle og bruge sproget.
- **Sæt ord på** det, vi normalt ikke sætter ord på. Det sprog, vi bruger, er det sprog, barnet får mulighed for at tilegne sig. Derfor skal vi bruge et nuanceret sprog, så barnet møder et stor ordforråd. Hav også fokus på de ord, der knytter sig til hjemmet (eksempelvis at børste tænder, tandbørste, kam, at rede hår mm.), da barnet primært vil møde disse ord hjemme og derved kun på modersmålet.
- **Miljø:** Overvej om miljøet inviterer det tosprogede barn til at kommunikere. Er der f.eks. noget genkendeligt i miljøet, noget, der optager barnet, et fælles tredje, osv.
- **Sociale relationer:** Det er vigtigt, at barnet i dagtilbuddet indgår i relationer med børn, der har gode sproglige kompetencer. Leg og venskaber kan åbne op for barnets brug af det danske sprog.

Kommunikationsværktøjer til pædagogen:

- Knyt handling og tale sammen.
- Brug en sætningslængde, der er tilpasset barnets sprogforståelse.
- Brug passende talehastighed og tydelig udtale.
- Giv tid til, at barnet kan nå at svare.
- Vær opmærksom på, hvor meget der bliver talt med barnet.
- Svar ikke for barnet, men giv evt. barnet to valgmuligheder.
- Stil sproglige krav, og husk, at barnet har et modersmål, der kan trækkes på, hvor barnet måske allerede har begrebsforståelse.

[Bliv inspireret her](#)

Inspiration og anbefalinger til forældresamarbejdet

I følge dagtilbudsloven skal forældre inddrages i arbejdet med deres barns sproglige udvikling. Forskning viser også, at forældreinddragelse, forældrenes forventninger til dagtilbuddet samt en ligeværdig dialog mellem det pædagogiske personale og forældrene har betydning for barnets læring og dermed også sproglige udvikling.

Forskning viser desuden, at børn primært lærer sprog fra voksne gennem implicite læringsstrategier, det vil sige, at de lærer af det sprog, de hører fra voksne. Derfor er det afgørende at inddrage forældre i sprogarbejdet. Vi ved, at bøger og læsning i hjemmet har betydning for barnets sprog. Jo flere bøger forældrene har, jo oftere barnet får læst højt af en bog, og jo oftere barnet selv beder om at få læst højt, jo større sandsynlighed er der for, at barnet scorer højt i sprogvurderingen. Vejledning af forældrenes tilgang til deres barns sproglige udvikling er altså en væsentlig faktor for barnets sproglige udvikling.

Hvis et barn har et formodet behov for en fokuseret eller særlig indsats, informeres forældrene om, at der vil blive foretaget en sprogvurdering og hvornår denne vil finde sted. Efter sprogvurderingen skal forældrene have forelagt resultatet. Hvis det vurderes, at det er nødvendigt med en fokuseret indsats, skal pædagoger og forældre sammen aftale, hvordan barnet fremadrettet skal understøttes sprogligt.

I mødet med forældre til tosprogede børn, er inddragelse af forældrene afgørende, da de har vigtig viden om barnets sproglige kompetencer på modersmålet og kan oplyse om barnets forudsætninger, som den pædagogiske indsats skal tage sit afsæt i. Derudover er det en vigtig opgave at vejlede forældrene, da det er et særligt vilkår, at deres børn skal lære to eller flere sprog.

Idéer til forældresamarbejdet

- Når barnet starter i institutionen, er det en god idé at afholde et møde med forældrene, hvor forventninger afstemmes, og indsatsen for den sproglige indsats tilrettelægges, så der skabes sammenhæng mellem institution og barnets hjem.
- Udveksling af information mellem institution og forældre kan give en viden, der kan understøtte barnets sprog.
- Information gives til forældre om, hvor de kan hente viden om, hvordan de skal støtte deres barns sprog, f.eks. Sprogpackens materiale og bibliotekets hjemmeside, som en fast information ved samtaler.
- Sæt et punkt om sprog på dagordenen til forældremøder. Her kan der evt. inddrages en fagperson til at holde et oplæg om børns sproglige udvikling og forældres rolle heri. Efter behov henvises til [Børne- og familieafdelingens sprogpecer](#).

Forældrene kan besøge [Sprogpackens hjemmeside](#) og få flere gode råd

Anbefalinger til sammenhæng i overgangen fra daginstitution til skole/fritidsdel

Overlevering af viden om barnets sproglige kompetencer mellem dagtilbud, Fritidsdel og skole er væsentlig og uvurderlig. Særligt for børn med sproglige udfordringer er der behov for at fortælle personalet, der modtager barnet, hvad der er blevet arbejdet med og hvorfor. En direkte dialogbaseret overlevering er anbefalelsesværdig. Her fortælles om barnets ressourcer, udviklingspotentialer og emner, der motiverer og giver mening for barnet. Først her bliver der kontinuitet i barnets liv, og barnet skal ikke på ny bruge energi og kræfter på at blive forstået.

- Etablér overgangsaktiviteter i form af fælles aktiviteter med børnene og fælles overleveringsmøder i personalegrupperne.
- Videregiv væsentlige informationer om barnets sproglige udvikling, herunder resultatet fra sprogvurderinger og løbende evaluering
- Afhold eventuelt en konference, hvor relevante fagpersoner inddrages
- Etablér en fast procedure for ansvar og overlevering af dokumentation omkring børnenes sproglige udvikling
- Sørg for, at dokumentation for barnets sproglige udvikling også forefindes skriftligt og overleveres til den modtagende part.

Litteraturliste

Bylander, Helle Iben, "Sprogtilegnelse i et inkluderende perspektiv", Dafolo

Klausen, Lis, "Et sprog flere sprog", Hans Reitzels Forlag

Holm Lars, "Dansk som andetsprog", Dansk lærerforeningens forlag

Marquardsen, Anne Marie, "Sprog miljøer i børnehøjde", Dansk psykologisk Forlag

Maarssø, Else, "Sprogvejlederen", Dafolo

Ringsmose, Charlotte, "Læring og udvikling i daginstitutioner", Dansk Psykologisk forlag

Gerstrøm, Mona, "Vi arbejder med sprogtilegnelse i børnehaven", Dafolo

Broström, Stig, "Vi arbejder med de kommende skolestartere", Dafolo

Lenchler-Hübertz, "Vi arbejder med forældresamarbejde", Dafolo

Løntoft, Jette, "Dialogisk læsning i teori og praksis", Dafolo

Egeberg, Jesper, "Minoritetssprogede med særlige behov", Dafolo

Jensen, Mette, "At læse med børn", Klim

Sprog er en gave. Sprogstimulering i dagtilbud – med fokus på tosprogede børn

Sprog er en gave. Sprogstimulering og forældresamarbejde – med fokus på tosprogede børn

Sprog er en gave. Sprogstimulering i hjemmet – med fokus på tosprogede børn

Tidlig skrift i Æblehaven

Biliteracy i børnehaven – at arbejde med skrift på flere sprog i børnehaven

Henvisninger

Den koordinerede indsats, Silkeborg kommune

Sprog og læsestrategien, Silkeborg kommune

Den sammenhængende Børn- og ungepolitik, Silkeborg kommune

Relevante hjemmesider

[Pædagogisk Psykologisk Rådgivning \(PPR\)](#)

[Kompetencecenter for sproglig, kulturel og social integration](#)

[Sprogpakken](#)

[Silkeborg Kommunes hjemmeside, Børn, sprog og læsning](#)

[Silkeborg bibliotekerne](#)

[Videnscenter for handicap, hjælpemidler og socialpsykiatri \(ViHS\), Socialstyrelsen](#)

[SDU, Center for børnesprog, Syddansk Universitet](#)

[Silkeborg Kommunes intranet Zoom-in](#)

Sparring og rådgivning

[Pædagogisk Psykologisk Rådgivning \(PPR\)](#)

[Kompetencecenter for sproglig, kulturel og social integration](#)

Silke**h**org Kommune